

U povodu 135. obljetnice osnutka Društva slavonskih liječnika

Stella Fatović-Ferenčić¹, Antun Tucak²

¹Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Odsjek za povijest medicinskih znanosti, Zagreb

²Medicinski fakultet Osijek

Stručni članak

UDK 614.39:658(091)

Prispjelo: 5. studenoga 2009.

Osnutak Sбора liječnika kr. Hrvatske i Slavonije sa sjedištem u Zagrebu i Društva slavonskih liječnika sa sjedištem u Osijeku 1874. godine rezultat je složenih društveno - političkih procesa, ali i zamaha na razini hrvatske kulturne integracije. Oblikovanje strukovnoga identiteta podrazumijevalo je sazrijevanje liječnika u kontekstu društvene uloge bez obzira na njihovu regionalnu raspoređenost. Osijek u to vrijeme jača, ne samo kao kao civilno i vojno središte već i kao zdravstveni centar Slavonije. Borba za oživotvorenje samostalnoga strukovnoga udruženja pozicionirala ga je stoga kao ravnopravnoga partnera Zagrebu i kao sredinu sa snažnim potencijalom borbe za reformu zdravstva uvjetovanu angažiranom ulogom liječničke profesije.

Ključne riječi: *Društvo slavonskih liječnika u Osijeku*

Povjesničari medicine 1874. godinu s pravom smatraju prekretnicom u razvoju hrvatske medicine i zdravstva (1). Doista, te su godine osnovana dva liječnička društva, donosen je prvi zdravstveni zakon za Hrvatsku i Slavoniju, a osnovano je i Zagrebačko sveučilište. Nedvojbeno je da se po svojem neposrednom značenju za medicinu ostvarenje ideje o zajedničkom radu unutar strukovne udruge smatra onim pokretačkim potencijalom koji je najviše obilježio daljnji tijek razvoja zdravstva i medicine na području Hrvatske. Tim više što se u istoj, 1874. godini odvio usporedno osnutak dvaju strukovnih društava: *Sбора liječnika kr. Hrvatske i Slavonije* sa sjedištem u Zagrebu, te *Društva slavonskih liječnika* sa sjedištem u Osijeku.

O povijesti *Društva slavonskih liječnika u Osijeku* (DSL) dosad je objavljen niz priloga, među kojima su za istraživače osobito važni radovi Kamila Firingera i Vladimira Utvića (2), Vladimira Dugačkog (3,4), Mirka Burića (5,6) i Stjepana Sršana (7). Uz navedeno, cjelovita monografska publikacija *Društvo slavonskih liječnika* Biserke Belicze i Antuna Tucaka (8), tiskana u povodu obilježavanja 135. obljetnice osnutka *Društva slavonskih liječnika u Osijeku* zbog sustavnosti pristupa i detaljne prezentacije izvorne dokumentacije i građe postaje nezaobilaznim polazištem za sve potencijalne istraživače toga područja.

S obzirom na navedeno ovaj rad nema namjeru rasvijetljavati kronologiju i historiografiju *Društva slavonskih liječnika*. Pozornost će se ponajprije usmjeriti na fenomen istovremenosti nastanka dvaju strukovnih društava na našem području, njihovoj interakciji i suradnji. Ti će se procesi razmatrati u kontekstu razvoja građanskoga društva druge polovine 19. stoljeća te javnozdravstvenih potreba koje su se tijekom toga razvojnog procesa liječničkoj profesiji nametnule.

Oblikovanje identiteta liječničke struke u 19. stoljeću

Što znači osnutak profesijske udruge na nekom području? Odgovor na to pitanje pretpostavlja poznavanje svih elemenata koji određuju dinamiku društvenih procesa unutar određene zajednice, te njihovo praćenje u kontekstu vremena.

Dobro je poznata činjenica da tijekom prve polovine 19. stoljeća u hrvatskim zemljama kulminiraju nastojanja vezana uz osnutak i razvoj nacionalnih zdravstvenih, znanstvenih, stručnih i obrazovnih institucija. Unatoč siromaštvu i neprosvijećenosti kao glavnim uzrocima lošega zdravstvenoga stanja, veći broj liječnika toga doba aktivno sudjeluje, a često prednjači i potiče kulturne, gospodarske i političke akcije u sklopu narodnoga preporoda i Ilirskoga pokreta. U javnom društvenom životu veliki dio liječnika se sve više koncentrira i daje prednost borbi za nacionalno jedinstvo, za kulturni i gospodarski razvoj i napredak (9-11).

Prema navodima B. Belicze rezultat su tih nastojanja i prve inicijative za organizirani javni istup liječnika kr. Hrvatske i Slavonije koje je preuzelo «Zagrebačko liječničko društvo» - «Društvo liječiteljah u Zagrebu» osnovano 1845. godine. Jedna od njegovih najvrjednijih inicijativa bila je pokretanje okupljanja svih liječnika kr. Hrvatske i Slavonije, što je ostvareno godine 1850. (12).

U to vrijeme ni Zagreb ni Osijek nisu bili izolirane sredine. Njihova se kultura prožimala utjecajima koji su strujali iz vodećih akademskih središta europskih gradova. A nastajanje liječničkih društava nije bila rijetka niti neobična pojava u Europi 19. stoljeća. Slavonski liječnici toga doba, primjerice, već potpuno informirano barataju podacima da "Po svih većih gradovih, ne samo inozemstva, već i naše monarhije ustrojše se liječnička društva, kojim bi napredak u liječnič-

TABLICA 1.
Kronologija osnutka Društva slavonskih liječnika u Osijeku 1874. godine
TABLE 1
Chronological presentation of establishing of Društvo slavonskih liječnika Osijek in 1874

NADNEVAK / DATE	DOGAĐAJ / EVENT
7. veljače / 7 February	Inicijalni sastanak / Initial meeting : dr. Blauhorn, dr. Kallivoda, dr. Knopp, dr. Lobmayer, dr. Moačanin i dr. Fragner
7. ožujka / 7 March	U gradskoj vijećnici osnivački sastanak / Establishing meeting in the town hall : dr. Blauhorn, dr. Lobmayer, dr. Kallivoda i dr. Knopp
31. ožujka / 31 March	A. Lobmayer kao tajnik Odbora sastavio je nacrt Pravila društva koja su raspravljena i prihvaćena / A. Lobmayer as secretary of the Committee made a draft of the Association rules that were discussed and accepted
20. travnja / 20 April	Skupština: nazočno 15 liječnika i 1 ranarnik. Donošenje Pravila / Assembly: 15 doctors and 1 surgeon present. Adopting of Association Rules
21. rujna / 21 September	Službeno odobrena Pravila DSL / Officially approved Rules of DSL
15. studenog / 15 November	Glavna skupština / General meeting
15. prosinca / 15 December	Konstituirajuća skupština / Concluding meeting : Predsjednik / Chairman: dr. Josip Kallivoda, podpredsjednik / vice-chairman: dr. Josip Komarek, bilježnik / notary: dr. Antun Lobmayer, te za blagajnik / treasurer: dr. Felix Grittner

ih i prirodoslovnih naucih prvom zadaćom bio, te bi spasonosno djelovala na probitak raznih slojeva čovječjega društva, na savršbu svojih znanosti i na najveći faktor kulturnoga života - na zdravlje. Imajuć taj liepi uspjeh pred očima, te obzirom na žalostni položaj zdravstva u našem narodu, na potrebu uzajamnoga rada za vrieme pošasti - i ljudske i marvinske, - obzirom nadalje na statistično dokazani veliki pomor pučanstva, osobito u našoj županiji, obzirom napokon na to, da će se periodičnim sastancima i znanstvenim predavanjima u ovih na naučno-književni rad poticati, i da će se tim društveni i kolegijalni život medju liečnici promicati i da će se interesi liečničkoga stališa što bolje čuvati, - dodje nekolicini osječkih liečnika sretna misao, da u Osijeku dovedu u život liečničko društvo, i da sve sudrugove ciele Slavonije pozovu, da unj učestvuju.” (13)

Jasno je da je s jedne strane oživotvorenje ideje strukovnoga društva bilo posljedica intenziviranja potrebe promišljanja snažnije zdravstvene politike usmjerene, uglavnom, prema higijensko-epidemiološkim i javnozdravstvenim prioritetima, koja nužno nadilazi mjesnu i okolnu razinu. S druge strane, ona je bila plod nacionalnoga osvještenja na razini naroda, nerijetko s društveno-političkom konotacijom, no prije svega s idejom borbe za identitet i staleške vrijednosti. Uz povijesno medicinske i staleške, ne treba zanemariti ni opće društvene okolnosti, osobito agrarnu i socijalnu krizu, koje su izrazito obilježile Slavoniju upravo u razdoblju osnutka

Društva slavonskih liečnika protežući se sve do početaka 20. stoljeća. Riječ je o vremenu vala intenzivnih emigracija, te istovremenoga useljavanja njemačkoga i mađarskoga stanovništva, što politizira interese slavonskoga stanovništva i odražava se u svim životnim područjima.

Oživotvorenje ideje *Društva slavonskih liečnika* nastaje u vrijeme banovanja Ivana Mažuranića (1873.-1883.) i dolaska na vlast Narodne stranke, dakle u razdoblju kada Osijek jača ne samo kao kao civilno i vojno već i kao zdravstveno središte Slavonije, s jednom od najmodernije opremljenih bolnica u tom dijelu Europe. Promatramo li osnutak udruženja *Društva slavonskih liečnika* s toga stajališta, spoznat ćemo njegovu ulogu kao dio procesa nedjeljivih od onih na globalnoj razini, no istovremeno snažno prožetih specifičnom kulturom i zdravstvenim problemima.

Potajni opis okolnosti koje su prethodile osnutku *Društva slavonskih liečnika* dragocjen je pokazatelj stanja zdravstva i razvoja medicine, te njihove međuovisnosti. U situaciji u kojoj je na 10.175 stanovnika u Hrvatskoj i Slavoniji dolazio samo jedan liječnik svaki postupak reorganizacije na razini zdravstvene politike zahtijevao je ne samo upravnu i administrativnu podršku već i ozbiljno uključivanje znanja i kompetencije liječničke profesije.

Dva društva: *Sudruzi slavonski nesložise u naše kolo, već se sabraše u poseban sbor*

Točan nadnevak ostvarivanja neke ideje ponekad je teško utvrditi, a ponekad je i pitanje naknadnoga dogovora ili opredjeljenja. Kronologija *Društva slavonskih liečnika* nema nepoznanica, a za potrebe lakšega praćenja ovog teksta prikazana je tablicom 1. Vidljivo je, primjerice, da početni dogovori vezani uz osnutak *Društva slavonskih liečnika* započinju već u veljači 1874. (Tablica 1.). Komentirajući događaje vezane uz osnutak *Sbora liečnikâ kr. Hrvatske i Slavonije* tijekom veljače 1874. godine, V. Dugački piše: *Osječki su liječnici doista "s najvećim učešćem" pratili namjere kolega u Zagrebu i na inicijativu J. Kallivode, A. Lobmayera i J. Komareka, devet dana nakon toga, dne 7. ožujka 1874. u gradskoj vijećnici u Osijeku sastao se privremeni odbor sastavljen od I. Blauhorna, A. Lobmayera, J. Kallivode i F. Knoppa (3,4), (Slika 1.).* Daljnja kronologija događaja (tablica 1.) odvila se u nekoliko etapa donoseći u svakoj novi pomak s jedinstvenim ciljem. Koliko je ostvarenje ideje osnutka strukovne udruge bilo važno govori i činjenica da je svaki korak u njenoj realizaciji bio praćen napisima u novinskom tisku. U tom smislu osobito je važan napis datiran 15. lipnja 1874. koji je po svoj prilici proistekao

iz Lobmayerova pera, a glasi ovako: *"Kako sam vam negdje prije javio, sastao se ovdje prevremeni sbor od 4 liečnika osječka, da preuzmu brigu oživotvoriti liečničko društvo u Osijeku. U glavnoj skupštini svih osiečkih liečnika dne 20. travnja o.g. predložena su od privr. odbora pravila, te da bi ova uglavljena i vis. kr. zemaljskoj vladi na potvrdu podnešena. Pošto pako od zagrebačkog liečničkog sbora (koj se zove «sbor liečnika Hrvatske i Slavonije») prispješe ovamo na gradskoga i županijskoga fizika, kao i na vojničkoga glavnoga liečnika preko 70 iztisaka pravila i pristupnica k zagrebačkomu sboru, to se dne 13. o.m. sastadoše osiečki liečnici i zaključise u toj Skupštini sljedeće: 1. da bi se vis. zem. vlada iznove zamolila da pravila ustrojiti se imajućega društva slavonskih liečnika u Osijeku što skorije potvrditi izvoli, da se društvo jednom konstituirati može; 2. privr. odbor liečničkog sbora u Zagrebu dopisom upozoriti, da će osječko društvo moći onomu u Zagrebu samo uzporedjeno biti, da liečnici u Osijeku i Slavoniji, htjedoše i biti članovi zagrebačkoga sbora, aktivno u sjednicah učestvovati nebi mogli, što je Zagreb preveć udaljen; što bi to svaki put s velikim troškom i gubitkom vremena skopčano bilo, da bi se s druge strane, ako bi ovdje liečničko društvo u život stupilo, ovo za liečničke znanosti i za zdravstvene interese Osieka i ciele Slavonije koristno i sa zagrebačkim sjedinjenim silami raditi moglo. Napokon bi zaključeno liečn. Sboru u Zagrebu u istom dopisu kolegialno zamoliti, da težnje ovdjašnjih liečnika svakom sgodom podupire. Čitao sam neki dan u liečničkom časopisu da u Beču u svakom predgradju kane liečnički sbor oživotvoriti, i da su pravila od takvih sborova jur potvrđjena; u dolnjoj Austriji obstoje u svakom polit. kotaru, u Ugarskoj skoro u svakoj županiji slični sborovi, pravedna je dakle želja, da i Slavonija, ili bar Osiek ima svoju liečničku korporaciju."* (14).

Motivacija toga napisa časopisu *Obzor* poprilično je transparentna, osobito u onom njenom dijelu u kojem se obrazlaže zašto je logično da postoje dva paralelna društva. Ta praksa, kako navodi pisac toga teksta, bila je već uobičajena i u Austriji i Ugarskoj. Unatoč navedenom, ideja o osnutku dvaju samostalnih strukovnih društava nije odmah dočekana s odobravanjem. Najčešće se iznosilo mišljenje da će strukovno djelovanje biti djelotvornije ukoliko svi liječnici budu ujedinjeni u okviru jedne udruge. To je očividno i iz odgovora sastavljenog *Sboru liečnika* u Zagrebu koji je kasnije bio objavljen i u *Godišnjaku* tiskanom 1876. godine. On glasi: *Veleštovana gospodo sudruzi! Veleštovani Vaš dopis od 13. lipnja t. g. primio je privremeni odbor "sbora liečnika kraljevina Hrvatske i Slavonije" ali u mjenju da taj predmet niti ne pripada privremenomu odboru niti glavnoj skupštini na 3. kolovoza obdržanoj konštitujućoj sjednici bude spomenuti Vaš dopis predan definitivnomu odboru, koj se je konštitovao te se požuruje Vaš dopis odgovoriti: & 4. Pravila sbora liečnika kraljevina Hrvatske i Slavonije" glase: Redovitim članom može postati svaki u Hrvatskoj i Slavoniji obitavajući Doctor liečničtva ili diplomirani ranarnik i.t. d. iz ovih riečih sledi da ovaj sbor ima svoju dielatnost razprostraniti preko kraljevina Hrvatske i Slavonije. U svih kraljevina i zemlja u Reichsrathu zastupanih obstoje liečnička društva; u glavnih gradovih imadu ova društva centralu a u*

SLIKA 1.
Josip Kallivoda
FIGURE 1
Josip Kallivoda

povećih gradovih obстоje filiale, koje su u skoro svih stvarih neodvisne samo u najglavnijih stvarih odvise od centralnoga odbora. Ako bi dakle Vam, Veleštovana gospodo sudruzi, išlo za rukom polučiti potvrdu Vašega društva, to bi došli n.p. liečnici požeški i sriemski u isti slučaj. O načinu kako bude sbor liečnika kralj. Hrvatske i Slavonije svoju dielatnost vršavao, njegovao liečničke znanosti i.t.d. o tom budemo Vas u svoje vrieme izviestili i svakako bude se Vam pružila prilika svestrano i bratski s nami raditi. A " nastojat o krepkom i kolegialnom radu i svezi na korist liečničkoga stališa" moći ćemo skupno mnogo krepčije djelovati nego ako budemo u dva društva raztavljeni (15).

Nekoliko dana kasnije, dana 26. studenoga 1874. u *Narodnim novinama* objavljen je zapisnik prve mjesečne skupštine *Sbora liečnika kr. Hrvatske i Slavonije*, koja je bila održana

mjesec dana prije. Tako je i javnost, čitajući govor predsjednika *Sbora* dr. Franje Milličića, imala priliku saznati da u *Sboru liečnika* u Zagrebu osnivanje *Društva slavonskih liečnika* u Osijeku nije primljeno s osobitim zadovoljstvom (Slika 2.). Milličić je, kako donose novine, tom prigodom kazao: *Konačno izrazio je predsjednik svoju žalost, da se sudruzi slavonski nesložije u naše kolo, već da se sabraše u poseban sbor.*" *Mogli bi više, da nas je više, a sve se može ako se bratski sile složje.*"(16)

U *Narodnim novinama* objavljen je sadržaj dopisa koji je privremeni odbor *Društva slavonskih liečnika* u Osijeku poslao 16. lipnja *Sboru liečnika* u Zagrebu, kao i odgovor *Sbora liečnika* koji je datiran 11. rujna 1874.godine (17). Posve je jasno da su članovi *Društva slavonskih liečnika* u *Osieku* podržavali zamisao o suradnji sa *Sborom liečnika* u

SLIKA 2.
Franjo Miličić
FIGURE 2
Franjo Miličić

Zagrebu, ali su se razmimoilazili u stavovima o načinu i opsegu te suradnje. Očito je da je objavljivanje radova, predavanja i izvješća o djelovanju društava za sve članove bilo jedno od najvažnijih pitanja u promišljanjima budućega zajedničkog djelovanja obaju društava. Shvaćajući ga veoma ozbiljno i kritički, svjesni vlastitih snaga i mogućnosti, skloniji su ideji o izdavanju i razmjenjivanju pojedinačnih publikacija nego li o zajedničkom godišnjaku ili časopisu - mjesečniku. Dobra je ilustracija navedenoga tekst Thallerova pisma: *Kao član zagrebačkoga i osječkoga društva sledim ja pozorno razvitak i jednoga i drugoga, a budite uvjereni, da mi napredak i jednoga i drugoga na srcu leži. Da mi je neuzkolebiva želja, da se i jedno i drugo društvo u čistom narodnom duhu giba izvolite u Zagrebu osvjedočiti se. Želju tu svoju osnivam na tom, što držim za najpravednije da dišemo duhom onoga naroda, iz kojega proniknuso. Malobrojni pristup ovdašnjih liječnika k osječkom društvu temelji se s jedne strane na udaljenosti Osieka, ne po daljini samoj, već po manjku komunikacije, a s druge strane i rekao bi ponajviše, na pomanjkanju duha uzajamnosti, koje među liječnici to svuda napredak priči. Čitajući zapisnike osječkoga društva, rekao bi, da su osječki liječnici u tom pogledu iznimka. Ja Vas, velecijenjeni gospodine i sve ostale sudrugove od srca pozdravljam, radujem se i čestitam Vam na jednodušnoj uzajamnosti i učinjenju napredku, a odobravam Vas u ustrajnosti da se postigne cilj, da se uzdigne nova narodna palača, kojoj i ja, bilo to u Zagrebu, bilo u Osieku, po mogućnosti, ma najmanji kamen umetnuti kanim i nastojim. Nedvojim, da smo jedno te isto i u Zagrebu i u Osieku, braća – sinovi jedne te iste majke-domovine, koja nas je porodila, jedne te iste majke-znanosti, koja nas je odgojila (18).*

Zajednički interesi: Sbor je stupio u prijateljski savez sa Društvom slavonskih liječnika

Fenomen istodobnosti i usporednoga oživotvorenja dvaju nacionalnih stručnih društava, kao što se između ostaloga može iščitati iz brojnih zapisnika, pa i prethodno navedenoga Thallerovog pisma, nije pitanje regionalne polarizacije liječničke profesije. Ono je trenutak oživotvorenja strukovnoga stremjenja s jedinstvenim ciljem te realizacija spoznavanja osobnoga i staleškoga kroz društveno. Činjenica da su usporedna nastojanja ostvarena gotovo istovremeno odraz je zrelosti situacije u kojoj liječnici, bez obzira na zemljopisnu raspoređenost, sazrijevaju u svojoj društvenoj ulozi. To svakako potvrđuje i godišnja glavna skupština Sбора liječnika u Zagrebu koja je održana 31. srpnja 1875. godine u znaku prijateljskih gesta Sбора liječnika kr. Hrvatske i Slavonije prema Društvu slavonskih liječnika. U godišnjem izvješću bilježnika istaknuto je primjerice da je Sbor stupio u prijateljski savez s Društvom slavonskih liječnika i navedeni su svi razmijenjeni dopisi o najvažnijim pitanjima. Predsjednik Milličić tom je prigodom završio svoj pozdravni govor sljedećim riječima: *“Prije nego g. bilježnik započne svoje izvješće, izraziti mi je želju, koju i Vi sjegurno s menom*

imate: Živio sbor liječnikâ kraljevinâ Hrvatske i Slavonije! Živilo društvo slavonskih liječnika!“ (19)

Društvo slavonskih liječnika u Osijeku imalo je tada 64 redovita člana od kojih su samo sedmorica bili i članovi Sбора liječnika kr. Hrvatske i Slavonije.

Već nakon godinu dana rada izašlo je na vidjelo da je zajednički cilj oživotvorenja obaju društava, dakle, borba za boljitak i unaprjeđenje medicine i zdravstva u domovini, bila naj snažniji motiv njihovu osnutku. To je posljedično nadvladao i sve dotadašnje nesuglasice, harmonizirajući postupno i međusobnu suradnju. Ostvarivost cilja postala je uvjerljivijom upravo stoga jer je dolazila iz pravca dviju jednako zainteresiranih strana. U svrhu postojanja Društva slavonskih liječnika nakon godinu dana njegova djelovanja više nitko nije sumnjao, pa je na sjednici glavne skupštine društva dana 20. rujna 1875. zabilježeno: *Glasovi, koji su se podigli proti osnivanju našega društva, umuknuše, jer ovo zaista napreduje. Prigovore separatizma opovrgnuso tim, što smo se u kolegialno dogovor i sporazumljenje stavili sa zagrebačkimi sudrugovi. Mislim, da ću i Vašega mnjenja biti, ako ovom prilikom ovomu društvu na rezultate svega dosadašnjega rada i Vam, štovana gospodo sudruzi., koji ste nastojali, da se i u znanstvenom obziru zadaća naša što bolje rieši, i da se stvaranjem ustanovâ i ujedinjenimi silami dostojanstvo i interesi našega stališa čuvaju i promiču. Upravljujući dobro ponosom može reći, da je zaključke i želje društva vierno i saviestno izveo i tim doprineo, da smo uspješno radili. Zahvaljujuć se na Vašem povjerenju, na usrdnoj podpori, kojom ste nam zvanje naše olakšali, polažemo svoja mjesta i molimo Vas, da si birate danas novu upravu, koja će u buduće društvom ravnati. Prije no što prelazimo na dnevi red, ugodna mi je dužnost, da se u ime društva g. gradsk. načelniku Živanoviću, koj je društvu posudio gradsku viećnicu, - ne manje i uredništvom osječkih i zagrebačkih novina, koja su svakom sgodom promicala interese našega društva (20).*

Među ključnim pitanjima koja su zajedničkim snagama pokušavali rješavati bilo je ono koje se ticalo liječničkoga honorara, medicinskoga nazivlja, borbe za osnutak medicinskoga fakulteta itd., što je vidljivo i iz izvješća: *da djeluje na korist ljudstva i liječničkoga stališa, da radi na usavršbi hrvatske medicinske terminologije i da bude potpomagalo, da se što prije oživotvoriti može liječnički fakultet našega hrvatskoga sveučilišta u Zagrebu, te da mi svi doprinašamo do slave i dike našega društva, vierni svojemu geslu: “Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača.” (20)*

U vremenu hrvatske kulturne integracije, koje je podvlačilo zajedničko podrijetlo, prošlost, domovinu i jezik, na našem su se području osnovale dvije liječničke udruge. Ta je pojava, međutim, tek naizgled kontradiktorna. Poznavanje rada obaju društava, njihove suradnje te zajedničkoga interesa, potvrđuje jačanje strukovnoga identiteta i njegove uloge na globalnoj razini. Taj aspekt odigrao je važnu ulogu u rješavanju vodećih javnozdravstvenih problema koji su se pred liječničkom profesijom na području Hrvatske našli u dekadama koje su uslijedile.

LITERATURA:

1. Glesinger L. Medicina u Hrvatskoj od god. 1874. do danas. U: Grmek MD, Dujmušić S, ur. Iz hrvatske medicinske prošlosti. Zagreb: Zbor liječnika Hrvatske; 1954. str. 65- 90.
2. Firinger K, Utvić V. Povijest bolničkih ustanova u Osijeku od 1739-1930. Osijek: Opća bolnica; 1970. str. 66-8.
3. Dugački V. Društvo slavonskih liječnika u Osijeku i njegov časopis. Liječ Vjesn. 1977;99:511-6.
4. Dugački V. Društvo slavonskih liječnika u Osijeku i njegov časopis. U: Miškov D. i sur, ur. Zbornik radova - Simpozijum iz istorije zdravstvene kulture vojvodansko-slavonskog podunavlja, Bačka Palanka-Bač-Ilok 27. i 28. 05. 1977. Novi Sad: Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Vojvodine, Osijek: Zbor liječnika; 1977. str. 373-88.
5. Buric M. Stota obljetnica "Glasnika Društva slavonskih liecnika", tiskanog od 1. siječnja 1877. Godine u Osijeku. U: Miškov D. i sur, ur. Zbornik radova - Simpozijum iz istorije zdravstvene kulture vojvodansko-slavonskog podunavlja, Backa Palanka-Bac-Ilok 27. i 28. 05. 1977. Naucno društvo za istoriju zdravstvene kulture Vojvodine Novi Sad i Zbor liječnika Osijek, Osijek 1977;415-32.
6. Burić M. "Glasnik društva slavonskih liecnika" - prvi strukovni liječnički časopis u Hrvatskoj. Med Vjesn. 1983;15(2):81-91.
7. Sršan S. Društvo slavonskih liječnika u Osijeku. U: Povijest Osječkih udruga i klubova. Osijek: Povijesni arhiv, Gradsko poglavarstvo; 1994. str. 41-2.
8. Belicza B, Tucak A. Društvo slavonskih liečnika - kronologija osnutka, uloga i djelovanje 1874.-1883. Osijek: Zavod za znanstvenoistraživački rad HAZU; 2009.
9. Belicza B. Medicina i zdravstvo u hrvatskim zemljama u prvoj polovici 19. stoljeća. U: Stančić N, ur. Hrvatski narodni preporod 1790.-1848. Hrvatska u vrijeme ilirskog pokreta. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, Povijesni muzej Hrvatske; 1985. str. 159-61.
10. Szabo A. Liječnici i hrvatske središnje preporodne ustanove u Zagrebu u razdoblju od 1835.-1848. godine. U: Audy-Kolarić, Lj. Zagrebačka medicina tijekom stoljeća. Zbornik. Zagreb: Matica hrvatska; 1955. str. 87-100.
11. Szabo A. Hrvatske središnje preporodne institucije na zagrebačkom Gradecu i njihov utjecaj na modernizaciju u razdoblju 1835.-1848. godine. U: Kampuš I, ur, Zagrebački Gradec 1242.-1850. U povodu 750. obljetnice "Zlatne Bule", Zagreb 1992. Zagreb: Grad Zagreb; 1994. str. 393-407.
12. Belicza B. Osnutak i djelatnost Zagrebačkog liječničkog društva od 1845. do 1851. godine. Saopćenja - Pliva; 1986;32:165-75.
13. Lobmayer A. Izvješće o dosadanjem radu priv. odbora "društva slavonskih liečnika" u Osieku. Osijek: Državni arhiv, Fond "Društvo slavonskih liečnika" DAO-219. str.1-3.
14. Dr.L. Naši dopisi. Obzor god. 4 , br. 139, od 20. lipnja 1874, str. 1.
15. V. Odborska sjednica dne 11. rujna 1874. U: Zapisnik odborskih sjednica "sбора liečnikâ kraljevinâ Hrvatske i Slavonije" započet dne 8. kolovoza 1874 I. sjednicom, pohranjeno u Odsjeku za povijest medicinskih znanosti HAZU u Zagrebu.
16. Zapisnik prve mjesečne skupštine sbora liečnikah kraljevinah Hrvatske i Slavonije, držane 26. listopada 1874. Narodne novine, god. 40, br. 271, 26. studenog 1874. str. 3.
17. Zapisnik prve mjesečne skupštine sbora liečnikah kraljevinah Hrvatske i Slavonije, držane 26. listopada 1874. Narodne novine, god. 40, br. 272, 28. studenog 1874. str. 3.
18. Zapisnik V mjesečnog sastanka dne 15. svibnja 1875. Državni arhiv Osijek, Fond "Društvo slavonskih liečnika" DAO -219.str. 21.
19. Izvješće o glavnoj godišnjoj skupštini sbora liečnika kraljevina Hrvatske i Slavonije držane 31. srpnja 1875. U: Rakovac L, ur. Godišnjak Sбора liečnikâ kraljevina Hrvatske i Slavonije, za prvu godinu njegova obstanka od 1. listopada 1874. do 31. srpnja 1875. Zagreb: Sbor liečnikâ kraljevina Hrvatske i Slavonije; 1876. str. 59.
20. Zapisnik glavne godišnje skupštine dne 20. rujna 1875. Državni arhiv Osijek, Fond "Društvo slavonskih liečnika" DAO -219. str. 37- 41.

**ON THE OCCASION OF THE 135th ANNIVERSARY OF THE FOUNDATION OF DRUŠTVO SLAVONSKIH
LIEČNIKA
(THE SLAVONIAN MEDICAL ASSOCIATION)**

Stella Fatović-Ferenčić¹, Antun Tucak²

¹Croatian Academy of Sciences and Arts, Division for the History of Medical Sciences, Gundulićeva 24, 10000 Zagreb

²Faculty of Medicine Osijek, J. Huttlera 4, 31000 Osijek

ABSTRACT

Establishing of *Sbor liečnika kr. Hrvatske i Slavonije (The Medical Association of the Kingdom of Croatia and Slavonia)* with headquarters in Zagreb and *Društvo slavonskih liečnika (Slavonian Medical Association)* with headquarters in Osijek in 1874 was a result of complex social and political processes, but also efforts taken for Croatian cultural integration. Forming a professional identity included maturing of medical doctors in the context of their social role, regardless of their regional position. Osijek was becoming stronger at the time, not only as a civil and military centre, but also as a health centre of Slavonia. With efforts for establishing an independent professional association, Osijek became an equal partner to Zagreb and a place with a strong potential for fighting for a health reform, which mostly depended on doctors' efforts.

Key words: *Društvo slavonskih liečnika in Osiek*